

Bevarandeplan för Natura 2000-området **Likan med tillflöde**

Enligt 17 § förordningen om områdesskydd (1998:1252) enligt miljöbalken m.m.

Administrativa data

Områdeskod och namn: SE0610207 Likan med tillflöde

Areal: 28,3 ha (ca 29 km)

Kommun: Torsby

Lägesbeskrivning: I Likenäs rinner Likan ut i Klarälven från nordost. Natura-området omfattar Likan från något söder om Råbäckdammen ner till utloppet i Klarälven. Dessutom ingår tillflödet Tvärlikan från Liksjön och ner till utloppet i Likan.

Områdestyp: Utpekat enligt art- och habitatdirektivet.

Naturtyper enligt art- och habitatdirektivet:

- **3260 Mindre vattendrag**

Skyddsstatus enligt Natura 2000:

Området föreslogs av Regeringen som ett område av gemenskapsintresse: januari 2002

Området fastställdes av EU-kommissionen som ett område av gemenskapsintresse: januari 2005

Ägandeförhållanden: Privat/kommunalt/statligt.

Bevarandesyfte

Det överordnande bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller Art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden

Det främsta bevarandesyftet med detta område är att bevara ett mindre vattendrag med dit hörande strukturer, flora och fauna. Naturvärdet består framförallt i att vattendraget har ett högt värde för fisk med en vandrande öringstam inom vattendraget, samt att det finns flera värdefulla naturmiljöer inom strandzonerna. Vid målkonflikter ska naturvärden knutna till vattendraget prioriteras.

Prioriterade bevarandeåtgärder

För att säkerställa att de utpekade Natura 2000-naturtyperna och arterna bevaras är det nödvändigt att vattendraget med närområde får ett långsiktigt skydd för att förhindra skador orsakade av t.ex. skogsbruk, täktverksamhet, dikning och transporter över vattendraget. Kantzonerna är viktiga att skydda eftersom de bland annat begränsar läckage av närsalter, miljögifter och partiklar, skyddar mot erosion samt ger skugga och tillför död ved.

Delar av området kan bli föremål för biotopvårdande åtgärder och biologisk återställning för att återställa påverkade delar till mer naturliga strukturer. Insatser har redan genomförts, framförallt i huvudvattendraget Likan. Kalkning genomförs såvitt det är nödvändigt för att undvika antropogent orsakade försurningsproblem i vattendraget.

Hänsyn till biflöden och källflöden vid åtgärder utanför det skyddade området är viktig vid rådgivning och tillståndsgivning.

Områdesbeskrivning

Området omfattar Likan från mynningen i Klarälven vid Likenäs knappt upp till Råbäckdammen. Dessutom ingår biflödet Tvärlikan upp till Liksjön, sammanlagt ca 29 km av de båda vattendragen. Älven har en hög andel strömmande och forsande vatten, och vattendraget är oreglerat med undantag från dammen vid Liksjöarna i Tvärlikans övre delar.

Likan startar i ett utströmningsområde i form av en myr vid Stora Hån sydväst om Eggsjön. Här kallas den Långlikan. Vattendraget börjar som en liten rännil men ökar snabbt i dignitet eftersom påverkan av grundvattenutströmning är stor från båda sidors omgivning samt diverse naturliga skogsbäckar. Båda sidor sluttar mot älven med ganska lång sträcka till vattendelaren vilket medför att omgivningen är kraftigt påverkad av rörligt markvatten. Detta ger vattenmättnad av marken under stora delar av året vilket kan göra marken känslig för skador i samband med t.ex. skogsbruk. Marken har en dålig buffertförmåga mot sura ämnen, och båda vattendragen är känsliga för surstötter. Tillrinningsområdet kalkas både på våtmarker och i doserare.

Tvärlikan avvattnar Liksjön som är reglerad via dammen i utloppet. Avrinningsområdet för Tvärlikan är något mindre än för Likan. Kantzonen utmed både Likan och Tvärlikan har till stora delar sumpskogskaraktär. Gran dominerar de bördigare friska markerna och tall dominerar på de magrare markerna. I de flackare partierna finns även björk och enstaka alar. Vissa delar av strandzonen översvämmas mer frekvent och där utvecklas naturliga

strandängar. Dessa ängar i anslutning till vattendragen hålls kontinuerligt öppna genom isens mekaniska störning och översvämningar.

Likan är utpekad som nationellt särskilt värdefull för naturvården och fiskevården. I vattendraget finns en unik stam av öring, den rödlistade laken och i de nedre delarna förekomst av harr och klarälvslax. En fisktrappa har byggts förbi det fall som finns i nedre delen av älven, men det är okänt om den fungerar. Båda vattendragen har påverkats av flottledsrensning. I Likan genomfördes biotopvårdande åtgärder 2001, men Tvärlikan klassas fortsatt som kraftigt rensad.

Exempel på ovanliga bottenfaunaarter inom området är följande:

Ameletus inopinatus – Dagslända, svenskt namn saknas
Ephemerella aurivillii- Dagslända, svenskt namn saknas
Diura nanseni- Rovbäckslända
Siphonoperla burmeisteri- Blekbäckslända
Micrasema setiferum- Bäcknattslända
Heptagenia dalecarlica- Forsdagslända
Oulimnius troglodytes- Bäckbagge (Ovanlig i hela sverige)
Hesperocorixa sahlbergi- Buksimmare
Ceratopsyche silfvenii- Ryssjenattslända

Exempel på försurningskänsliga bottenfaunaarter är *Lype phaeopa* (Tunnelnattslända) och *Ephemerella mucronata* (Mossdagslända).

I anslutning till Likan finns två naturreservat, Digerberget och Sågbäcken. Det finns också flera nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt registrerade i närheten av vattendraget. Dessa finns huvudsakligen i den övre delen av åns lopp och samtliga kan grovt betecknas som barrskogsmiljöer, vissa med större inslag av löv. Områdena i Likans nedre lopp utgör riksintresse för kulturmiljövård och utgör en regionalt värdefull kulturmiljö. I området finns en mängd fornlämningar, bland annat lämningen efter Likaná bruk (där åtgärder för fiskpassage gjorts). Deltaområdet vid Likenäs är av kvartärgeologiskt intresse. Likan passeras av riksväg 62 vid Likenäs som utgör riksintresse för kommunikation, samt en regional stamnätledning strax öster om samhället Likenäs.

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. I tabellen anges de naturtyper som anmälts enligt art- och habitatdirektivet samt dess areella utbredning. Naturtypernas utbredning i området framgår av kartbilaga 2 och 3.

Kod	Naturtyp	Areal (ha)
3260	Mindre vattendrag	27,97

Beskrivning av utpekade naturtyper och/eller arter

3260 Mindre vattendrag

Förekomst

Naturtypen omfattar små till medelstora naturliga vattendrag eller delar av vattendrag i flacka landskap samt i skogs- och bergslandskap. Den kännetecknas av naturliga variationer i vattenståndet och skiftande vattendynamik. För att tolkas som denna naturtyp bör vattendraget, i huvuddelen av sin sträckning, inte vara avsevärt påverkat av eutrofiering, försurning eller fysisk påverkan som kontinuitet, hydrologi, markanvändning i närmiljö.

Naturtypen förekommer i samtliga regioner i Sverige. Enligt rapportering år 2007 fanns då 186 Natura 2000-områden utpekade för naturtypen i Sverige varav 161 områden i den boreala regionen som Värmland tillhör. Många av vattendragen i boreal region är påverkade av vattenregleringar som motverkar naturliga vattenståndsfluktuationer vilket påverkar strandmiljöerna negativt. Nästan alla vattendrag är fysiskt påverkade, historiskt av flottledsrensning och idag framförallt av skogsbruk, jordbruk, reglering och annan exploatering. Skogsbruket tar otillräcklig hänsyn till strandmiljöerna och funktionella kantzoner saknas ofta. Vattenkvaliteten är ofta bristfällig, och i många fall finns främmande arter eller fiskstammar. Statusen i regionen bedömdes år 2013 som otillfredsställande för naturtypen *Mindre vattendrag*, och trenden visar på en fortsatt försämring.

Nästan hela vattendragen Likan och Tvärlikan räknas till denna naturtyp, som är den enda utpekade i området. Två ytor nära Likans mynning i Klarälven bedöms inte tillhöra någon Natura-naturtyp (se karta i bilaga 3). En närmare beskrivning av vattendraget finns under rubrik Områdesbeskrivning.

Förutsättningar för gynnsamt bevarandetilstånd

För att den ingående naturtypen *3260 Mindre Vattendrag* ska uppnå och bibehålla gynnsamt bevarandetilstånd på lång sikt bör nedanstående förutsättningar uppfyllas.

- Vattendraget ska ha tillgång till död ved, större stenblock, öppna sidofårar, bra lekbottnar, opåverkade källflöden och utströmningsområden samt flertalet strömmande och forsande sträckor. Ingen eller obetydlig påverkan av kanalisering, invallning och flottledsrensning.
- Den närmaste strandzonen ska få utvecklas fritt med naturliga erosions- och sedimentationsprocesser. Naturliga omgivningar med strandskog, våtmarker och mader behövs för att upprätthålla livsmiljöer, vattenkvalitet och en naturlig näringsomsättning. Strandskogen är viktig för beskuggning av strandnära partier och för tillgång på substrat i eller i anslutning till vattendraget.
- Ingen eller obetydlig påverkan av fragmentering (dämmen och andra vandringshinder).
- Brukande av omkringliggande marker ska ske med stor försiktighet för att undvika grumling i vattendraget och biflöden. Vattendraget ska ha låg grad av antropogen belastning avseende försurande ämnen, närsalter, miljögifter och partiklar (grumlande ämnen).
- Bibehållna eller förbättrade förhållanden avseende vattenföring och flödesdynamik.
- Naturlig artsammansättning utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar.
- Vattendraget bör uppnå god ekologisk status enligt vattendirektivet.

Gynnsam bevarandestatus för naturtypen kan upprätthållas endast om bevarandeåtgärderna inbegriper angränsande strandmiljöer av betydelse för vattendraget, utökad hänsyn i tillrinningsområdet samt restaurering av särskilt värdefulla strukturer.

Bevarandemål

Natura 2000-området Likan med tillflöde ska ha bra förutsättningar för en naturligt förekommande flora och fauna i ett mindre vattendrag med naturliga vattenståndsfluktuationer. Det ska finnas tillgång till död ved, större stenblock, öppna sidofårar, bra lekbottnar, opåverkade källflöden och utströmningsområden, samt flertalet strömmande och forsande sträckor. Den närmaste strandzonen ska få utvecklas fritt medan omkringliggande marker brukas med försiktighet. Antropogen belastning av försurande ämnen ska inte orsaka försurningsproblem i vattendraget.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet för naturtypen i området idag bedöms som icke gynnsamt, framförallt beroende på flottningsrensningar och påverkan från försurning. Vandringshinder påverkar också, men till viss del bedöms de vara naturliga.

Tillståndet är bäst i Likan som sammantaget bedömts hålla god ekologisk status. Biotopvårdsåtgärder med utrivning av dammar och biotoprestaurering genomfördes i Likan 2001. I Tvärlikan är tillståndet sämre, och detta vattendrag bedöms hålla måttlig ekologisk status eftersom det är starkt rensat. Tvärlikan påverkas också av den damm som dämmer Liksjön uppströms Natura 2000-området. De biologiska bedömningsfaktorerna visar på god ekologisk status för bottenfauna och fisk i båda vattendragen.

Modernt skogsbruk påverkar vattendragen kemiskt, hydrologiskt, morfologiskt och biologiskt. Diken mynnar direkt i vattendraget och förekomsten av död ved är, i synnerhet i Tvärlikan, mycket låg.

Antropogen försurning beroende på påverkan från skogsbruk och atmosfärisk deposition finns i båda vattendragen, men detta motverkas av kalkning. Orsakerna till försurningen har dock inte åtgärdats.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Vattendragen Likan och Tvärlikan riskerar att påverkas av många faktorer. Hot finns både i närområdet och längre från vattendraget genom påverkan från tidigare och nuvarande verksamheter. Grumling är exempel på ett hot som kan orsakas av åtgärder i tillflöden utanför själva området. Följande åtgärder bedöms utgöra de största hoten i dagsläget.

- Reglering av vattenföringen.
- Ovarsamt skogsbruk i vattendragets omgivning. Detta kan ge ökad instrålning och ökad temperatur, minskad tillgång på död ved respektive nedfall av organiskt material, samt körskador som orsakar grumling och igenslamning av bottenarna.
- Skogsbruksåtgärder i vattendragets kantzoner.
- Dikning i vattendragets närområde.
- Körning i vattendraget. Även körning i mindre vattendrag/diken som mynnar i Likan eller Tvärlikan kan medföra negativ påverkan.
- Kanalisering, fördjupning och invallning.

- Intensivt jordbruk i vattendragets omgivning. Detta ökar risken för erosion/grumling samt läckage av närings- och bekämpningsmedel.
- Försämrad vattenkvalitet orsakad av antropogena, diffusa källor eller genom utsläpp av föroreningar från punktkälla. Exempelvis utsläpp från olycka med fordon på de vägar som passerar över vattendraget.
- Vattenuttag under perioder med låga flöden.
- Utsättning av främmande arter
- Ensidigt fiske mot vissa arter eller fiske som är för hårt i förhållande till vattendragets naturliga produktionsförmåga. Detta kan påverka konkurrensförhållanden och artsammansättning.
- Vägbyggen och andra anläggningar i älvens närområde som kan påverka vattendragets naturvärden, t.ex. vägdiken som orsakar grumling i vattendraget.
- Exploatering inom vattenområdet eller strandområden, t.ex. byggande av bostäder och vägar.
- Upphörande av kalkning. Att genomförd kalkning inte ger önskvärd effekt, dvs. att den inte är tillräcklig eller att den är alltför intensiv.

Gällande regelverk och bevarandeåtgärder

Följande bestämmelser och åtgärder bidrar på olika sätt till att utpekade naturtyper och/eller arter uppnår och bibehåller gynnsamt bevarandetilstånd i Natura 2000-området.

Gällande regelverk 2015

- Tillstånd krävs enligt MB 7 kap 28a § för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 27 § första stycket 1 eller 2. Tillstånd enligt första stycket krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området. Lag (2001:437).
- Innan en tillståndsansökan lämnas in ska samråd hållas med länsstyrelsen mfl (enligt 6 kap 4§ MB).
- Nedre delen av Likan är riksintresse för naturvård och friluftsliv och omfattas av skydd enligt 3 kap 6 § miljöbalken vilket ger skydd mot vattenkraftsutbyggnad.
- Med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken får Skogsstyrelsen meddela de förelägganden och förbud som behövs för att miljöbalken ska följas i samband med åtgärder som regleras i skogsvårdslagen.
- Strandskydd (100 meter) gäller enligt 7 kap 13-18 §§ miljöbalken .
- För markavvattning råder tillståndsplikt enligt 11 kap. miljöbalken.
- Anmälningsplikt eller tillståndsplikt för vattenverksamhet råder enligt 11 kap. miljöbalken.
- Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2011:13) innebär krav på tillstånd för utsättning av fisk.
- Myndigheter och kommuner ska enligt 5 kap. 3§ miljöbalken ansvara för att miljö kvalitetsnormer för vatten följs.

Behov av ytterligare bevarandeåtgärder

Långsiktigt skydd behövs för vattendraget med närområde. Detta är av särskild betydelse för kantonerna som är en viktig del av naturvärdena i områdena, med höga naturvärden i sig själva och som skyddszon för vattendraget. Flera skogsfastigheter längs Likan och Tvärlikan

är i statens ägo tack vare en nationell markbytesaffär mellan staten och de större skogsbolagen. I dagsläget finns avtal eller inköpt mark längs en sträcka av ca 13 km av vattendragens totalt 29 km (till delar dock bara längs ena strandkanten). Vid långsiktigt skydd bör en skötselplan tas fram som konkretiserar de åtgärder som behövs för skötsel och restaurering.

Konkreta åtgärder som kan bli aktuella i området:

En utredning och reparation av fisktrappan förbi vandringshindret längst ner i Likan för att få den att fungera. Om den kan åtgärdas öppnas stora ytor upp som bra öringbiotoper.

Biotopvård utfördes 2001 i Likan, och i dagsläget behövs inte fler insatser. Biotopkartering visar dock att det är dåligt med lekplatser. En möjlig kompletterande åtgärd är därför att skapa lekområden.

Tvärlikan är inte biotopvårdad. Åtgärder kan bli aktuella för att återställa naturliga strukturer. Älven är klassad som starkt rensad med sprängt berg och fall som utgör vandringshinder. Påverkan av Liksjödammen bör utredas för att återskapa naturlig vattenföring i Tvärlikan.

Kalkningen bör behållas så långt den är nödvändig för att motverka försurningen från antropogena källor, och löpande utvärderas för att ligga på en bra nivå.

Generella bevarandeåtgärder vid rådgivning i samband med åtgärder i och utanför Natura 2000-området:

- Anmälda åtgärder som direkt eller indirekt berör området bör föregås av fältbesök av Länsstyrelsens och/eller Skogsstyrelsens personal.
- Skogsbruk ska bedrivas så att erosion undviks.
- Tillräckliga kantzoner lämnas vid alla skogliga åtgärder. Eventuell skötsel inom kantzonen bör gynna inslag av lövträd, förekomst av grova träd samt förekomst av döende och döda träd. De flesta kantzoner fungerar dock bäst om de får utvecklas fritt. Poängtera betydelsen av död ved i alla vattenmiljöer i samband med rådgivning.
- Markbered inte i kantzoner. Även på längre avstånd från vatten kan markberedning påverka negativt genom uttransport av jord- och sandmaterial som slammar igen bottnarna.
- Överfarter i vattendrag ska undvikas. Vid avverkningar (även på trakter som inte ligger i direkt anslutning till älven), ska uttransport av virke planeras så att körning direkt i eller över vattendraget undviks. Även körning i mindre vattendrag/diken som mynnar i Likan eller Tvärlikan kan medföra negativ påverkan.
- Måste överfarter anläggas så ska alternativa lösningar vara väl utredda och åtgärden samrådas med Länsstyrelsen för att inte orsaka skada.
- Avverkningsytorna i vattendragets tillrinningsområde bör planeras så att ytavrinningen "filtreras" genom våtmarker eller andra fungerande ekologiska skydds zoner.
- Virkeslagring bör inte ske i vattendragens kantzon.
- Uttag för bevattning bör ej göras vid lågt vattenstånd.
- Var rädd om biflödenas källflöden, d.v.s. undvik körskador, dika inte och hugg inte bort alla träd i utströmningsområden, små kärr och sumpskogar m.m. Dessa åtgärder orsakar negativ påverkan på vattenmiljöer nedströms genom igenslamning av bottnar.
- Vägdiken ska inte mynna direkt i vattnet. Eventuella vägtrummor ska placeras så att de inte utgör vandringshinder. Detta innebär att vägtrumorna läggs under eller i nivå med vattendragets naturliga botten. Alternativt ska valvbåge användas istället för trumma.

- Undvik dikning, dikesrensning och skyddsdikning i anslutning till älven och dess biflöden. De allra flesta markavvattningsföretag, och då även skyddsdikning, ger negativ påverkan på vattenmiljöerna nedströms genom igenslamning av bottnar.
- Om skyddsdikning måste göras i tillrinningsområdet bör dikena inte nå vattendragen. Vidare bör sedimentationsbassänger anläggas.

Förvaltning av området

Natura 2000-området förvaltas av Länsstyrelsen i Värmlands län.

Förutom eventuell ytterligare biotopvård i vattendraget är fri utveckling den huvudsakliga inriktningen på skötseln i området. Eventuell skötsel inom kantzonen bör gynna inslag av lövträd, förekomst av grova träd samt förekomst av döende och döda träd. De flesta kantzoner fungerar dock bäst om de får utvecklas fritt.

Inom ramen för Länsstyrelsens kalkningsprogram, ska kalkningsinsatsen löpande anpassas med syfte att undvika försurningsproblem i vattendraget orsakade av antropogena källor.

Uppföljning

Uppföljningen av naturtypernas och arternas bevarandetilstånd kommer att ske genom att bevarandemålen för området preciseras i nivåsattna s.k. målindikatorer. En redogörelse för uppföljning av målindikatorerna kommer att finnas i en särskild uppföljningsplan.

Vid uppföljning utvärderas även befintliga bevarandeåtgärder för att se om de fyller sitt syfte. Om en befintlig bevarandeåtgärd inte har avsedd effekt kommer åtgärden att justeras.

De biologiska effekterna av biotopvårdande åtgärder i vattendragen följs vid behov upp inom ramen för kalkeffektuppföljningsprogrammet (elfiske).

Bilagor

1. Översiktskarta
2. Karta över Natura 2000-områdets och naturtypens avgränsning
3. Detaljkarta över delområden som inte bedöms utgöra någon Natura-naturtyp.

Referenser

Följande underlag har använts vid sammanställningen av bevarandeplanen:

- Artdatabanken SLU. 2014. Arter & naturtyper i habitatdirektivet – bevarandestatus i Sverige 2013.
- Länsstyrelsen i Värmlands län. 2006. Biotopkartering av värdefulla vattendrag i Värmland 2005.

- Länsstyrelsen i Värmlands län. 2007. Strategi och plan för restaurering av vattendrag i Värmlands län, Levande sjöar och vattendrag, delmål 2 (2007:21).
- Länsstyrelsen i Värmlands län. 2008. Basinventering av Natura 2000-vattendragen.
- Länsstyrelsen i Värmlands län & Fylkesmannen i Hedmark. 2015. Vänerlaxens fria gång -Två länder, en älv. Ekologisk status och underlag till åtgärdsprogram för Klarälven, Trysilälva och Femundselva med biflöden.
- Länsstyrelsen i Värmlands län. Fiskevårdsplan 12.Likan-Tvärlikan 672431-134911, ARO 11662. Arbetsmaterial.
- Länsstyrelsen i Värmlands läns Bottenfaunadatabas, 2015
- Länsstyrelsen i Värmlands läns Kalkningsdatabas, 2015
- Naturvårdsverket. Natura 2000 - Art och naturtypsvisa vägledning. Naturtyp 3260: Mindre vattendrag. November 2011. (<http://www.naturvardsverket.se>)
- Naturvårdsverket. 2015. Ersättningsmark för skydd av natur – en bra affär. Resultat av markbyten 2013-2015. ISBN: 978-91-620-8732-6
- Skogsstyrelsen. SKSFS 1993:2. Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen (1979:429).
- Skogsstyrelsen. 2000. Skogsbruk vid vatten. Skogsstyrelsens förlag. Jönköping.
- VISS (Vatteninformationssystem Sverige). Uppgifter hämtade 2015-10-21 från <http://www.viss.lansstyrelsen.se/>

Bilaga 1. Översiktskarta med markering för Natura 2000-området Likan med tillflöde

Bilaga 3. Delområden som inte utgörs av naturtyp 3260 Mindre vattendrag.

